

Заманауи ойыншықтардың бала психикасына әсері

*¹А.Ж.Тұранова, ¹Т.М.Есимғалиева
¹Каспий университеті (Алматы, Қазақстан)

Аңдатпа

Отбасы - қоғамның ең күрделі жүйесінің бірі. Отбасы әлеуметтік топ ретінде психология ғылымының зерттеу нысаны болып табылады, онда отбасы мүшелерінің қарым-қатынас ерекшеліктерін (ата-ана мен бала), оның сипатын, отбасында қалыптасқан психологиялық ахуал зерттеледі. Баланың психологиясын тек педагог, психолог мамандар ғана емес, ата-аналардың да зерттеуі өте маңызды, себебі, әр баланың психологиясы отбасынан басталады. Осы мәселеге сай зерттеу жұмысымызда заманауи ойыншықтардың бала психологиясына әсері туралы мәселелерді қарастырамыз. Мақалада ойыншықтар ұғымына талдау берілген. Сонымен қатар, заманауи ойыншықтардың түрлері, балалардың қабылдауы, психологтардың пікірі мен кеңестері айқындалады. Әрбір ата-ана, педагог үшін баланың психологиясы маңызды екенін түсіну ең бірінші кезектегі мәселелердің бірі. Сол себепті мақалада мамандардың ой-пікірлерін, зерттеу арқылы баланың балалық шағында тікелей қарым-қатынас орнататын тәрбиешілерден сауалдар алынып, бұл тақырыптың өзектілігін және қазіргі кездегі негізгі мәселелердің бірі екеніне көз жеткізілді.

Түйін сөздер: бала, ойыншық, заманауи ойыншықтар, бала психикасы, агрессия.

Влияние современных игрушек на психику ребенка

*¹А.Ж.Тұранова, ¹Т.М.Есимғалиева
¹Каспийский университет (Алматы, Казахстан)

Аннотация

Семья - одна из самых сложных систем общества. Семья как социальная группа является объектом изучения психологической науки, в которой исследуются особенности взаимоотношений членов семьи (родителей и детей), ее характер, психологический климат, сложившийся в семье. Очень важно, чтобы психологию ребенка изучали не только педагоги, специалисты-психологи, но и родители, ведь психология каждого ребенка начинается с семьи. В соответствии с этой проблемой в нашей исследовательской работе мы рассмотрим вопросы о влиянии современных игрушек на психологию ребенка. В статье представлен анализ понятия игрушки. Кроме того, определяются виды современных игрушек, восприятие детей, мнение и советы психологов. Понимание того, что психология ребенка важна для каждого родителя, педагога, является одним из приоритетов. По этой причине в статье были опрошены мнения специалистов, воспитатели, с помощью которых ребенок строит прямые отношения в детстве, чтобы убедиться, что эта тема актуальна и является одной из основных проблем, с которыми мы сталкиваемся сегодня.

Ключевые слова: ребенок, игрушка, современные игрушки, детская психика, агрессия.

Поступила в редакцию: 16.02.2023

Одобрена: 10.03.2023

Первая публикация на сайте: 19.07.2023

МРНТИ: 14.35.07

<https://doi.org/10.65247/3105-3432-2024-3.10>

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП ПЕДАГОГТЕРІН ФАСИЛИТАТОРЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУҒА ДАЯРЛАУ

*¹А.С.ДАЛЕЛХАНОВА^{id}, ¹Қ.Б.ЖАНАДИЛОВА^{id}
¹Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті»
(Көкшетау, Қазақстан)

*almagul.sabit97@mail.ru, zhanadilovakarashash@shokan.edu.kz

Аңдампа

Мақалада болашақ бастауыш сынып педагогтерінің кәсіби фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруға даярлаудағы негізгі ұғымдарға теориялық талдаулар жасалады. Фасилитация ұғымының психологиялық көзқарастары көрсетіледі. Болашақ педагогтің өзін тұлға ретінде білуі, өзіндік анықтамасы мен ерекшелік қасиетін өзгерту үшін көптеген қорларды табу маңызды. Көптеген ғалым-зерттеушілердің талдауларында фасилитация, фасилитаторлық жұмыстар және педагог-фасилитатор қызметтері сипатталады. «Фасилитация» және «фасилитатор» сөздеріне нақты талқылаулар жасалады. Фасилитация жоғары сапалы және тәжірибенің заман талабына сай қызметтеріне сәйкес барлық саладағы кәсіпқой іскерлерді оқытудың аспабы саналады. Фасилитатор - қызметкерлер арасындағы байланысты нығайтатын, жақсартатын маман, сонымен қатар білім беруде жұмыстың қиындығымен әртүрлігін қабылдауда жақсы ұстаным қалыптастырады, адамдар арасындағы сапалы қарым-қатынасқа көмегін көрсетеді. Болашақ бастауыш сынып педагогтерінің фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруда әдіснамалық маңыздылығын фасилитаторлық негіздер және олардың жүйесінен тұрады. Зерттеулер нәтижесінде болашақ бастауыш сынып педагогтерінің фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруды даярлауға арналған ғылыми-әдістемелік пікір-ұсыныстар көрсетілді, ғылыми ізденіс, шолу жасалынды.

Түйін сөздер: фасилитатор; фасилитация; фасилитаторлық жұмыстар; фасилитатор-педагог; болашақ педагогтер; педагогикалық оптимизм; жұмыстарды ұйымдастыру.

Кіріспе

Қазақстан Республикасында білім берудің жаңаша үлгісі қалыптасып келеді, білім мен ғылым болашақ педагогтің дамуында интербелсенді жаңа бағыт қолданылып даму үстінде. «Адам ұрпағымен мың жасайды», - дейді дана халқымыз, ұрпақ жалғастығымен адамзат баласы сан ғасырлардан бастау алып келеді. Оқу-білімсіз ақылды тұлға болып қалыптасу жоқ, болмаса бір маман иесі болу үшін де, ең алдымен білім керек. Болашақ - білімді жастардың қолында. Заман талабы көзі ашық, жан-жақты зерделі, талантты тұлға оқыту бағытында білім беру басты назарда.

Қазіргі кезеңде уақыт өткен сайын мұғалім тек ақпарат беруші, білім көзі, оқу-тәрбие үдерісінің білгірі, бірақ оның рөлі басты орында және барған сайын көбірек қажет (дәрісте, тәжірибелік сабақ), ал басқарушы адамның рөлі кеңесші, модератор, фасилитатор, әдіскер, тьютор [Ефименко С.М., 2011]. Кәсіптік білім беру мұғалімнің фасилитация стилінің мазмұнын анықтау және ЖОО-да кәсіби даярлау процесінде оны қалыптастырудың ұйымдастырушылық-педагогикалық шарттары өзекті ғылыми-практикалық тапсырма болып табылады

«Мұғалім-фасилитатор кәсіби педагогикалық қызметке дайындалу үшін студенттің орнына өзін қою арқылы дайындалуы керек», - деп А.А.Вербицкий өз еңбегінде көрсеткен [Вербицкий А.А., 2006].

Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 11-баптың 9-тармақшасында: «...білім беру жүйесінің басты міндеті-оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдай жасау», [Білім туралы заң, 2007] заңнамада көрсетілгендей, оқытудың жаңа үлгісін жаңғырту, инновациялық технологияны меңгеру, педагогикалық білім берудің жаңа стандарттары, білім беретін мекемелердің заманауи түрлері пайда болуы, білім беру мазмұнының деңгейлік және модульдерге ауысуы, кәсіби бастауыш мектеп мұғалімінің білімі, білігі мен педагогикалық шеберлік тұлғасына қойылатын талаптар негізге алынады. Сол себепті еңбек нарығында білімді болашақ бастауыш сынып педагогтеріне, инновациялық технологияны меңгерген жоғары білікті мамандарға деген сұраныс жоғары артуда. Қазақстан Республикасының «Білім туралы», Заңының 1-бап, 9-1 тармағында: «...білім беру-имандылық, зияткерлік, мәдени, тәндік жағынан дамыту және кәсіби даярлықты қалыптастыру мақсаттарында жүзеге

асырылатын тәрбиелеу мен оқытудың үзіліссіз процесі»; 3-бабы 8-тармағында: «...оқытудың, тәрбиенің және дамытудың бірлігі» деп көрсетілді [Білім туралы заң, 2007]. Білім заңында көрсетілген баптар болашақ педагогтерді дайындауда ұсынылған білім бағдарламалары мен оқу жоспарлары болашақ мамандарды даярлауда кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуына мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспарында: «...инновациялық мәдениетті танымал ету, ғылыми-техникалық қызметке ынталандыру, дамуға, табысқа, бәсекеге қабілеттілікке және жасампаздыққа бағдарланған креативті ұрпақты технологиялық кәсіпкерліктің инновациялық ойлауымен және дағдыларымен тәрбиелеу жаңа білімді, жобаларды, өндірістерді, бизнес-модельдерді генерациялау есебінен экономиканың бәсекеге қабілеттілігін әртараптандыру және арттыру үшін аса маңызды [Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспары, 2018].

Көрсетілген нормативтік құжаттардың мақсат-міндеттерін орындауда болашақ маманның сапалы және кәсіби білікті болуы керек мақсатында, көрсеткіштерді жақсы нәтижеде сипаттауы қажет. Жақсы нәтиже көрсету болашақ маманның педагогикалық шеберлігін, қабілетін көрсете алу. Ендеше, болашақ мамандардың фасилитаторлық қабілетін қолдану міндеттеледі.

Оқытудағы фасилитативтік жұмысты ұйымдастыру білім алушылардың оқу материалын өз бетінше зерттеп, талқылауына мүмкіндік бере отырып, педагогтің оқу процесіне белсенді қатысуын білдіреді. Бұл тәсіл білім алушылардың сыни ойлауын, дербестігін және ұжымдық жұмысының дамуына ықпал етеді.

Болашақ бастауыш сынып педагогтерін фасилитативтік жұмысты ұйымдастыруға дайындау маңызды, оның ішінде:

1. Фасилитация принциптерін түсіну: Болашақ педагогтер фасилитация жай ғана білім беру емес, білім алушылардың оқу процесіне белсенді қатысуы үшін жағдай жасауды көздейтінін түсінуі керек.
2. Фасилитация әдістері мен әдістерін меңгеру: Педагогтер оқыту сабақтарын белсенді талқылау мен ұжымдық оқытуды ынталандыратындай ұйымдастыруға көмектесетін әртүрлі әдістер мен әдістерді білуі керек.
3. Коммуникативті дағдыларды дамыту: Болашақ мұғалімдерді білім алушылармен тиімді қарым-қатынас жасауға, сұрақ қоюға, пікірталас тудыруға және топтық үдерістерді басқаруға үйрету маңызды.
4. Практикалық дайындық: Студенттер теориялық біліммен қатар фасилитациялық дағдыларын практикада, мысалы, тәжірибе немесе педагогикалық тәжірибе кезінде қолдану мүмкіндігіне ие болуы керек.
5. Рефлексия және өзін-өзі бағалау: Болашақ педагогтердің фасилитация тәжірибесіне рефлексия жасай алуы, күшті және әлсіз жақтарын анықтап, үздіксіз жетілдіруге ұмтылуы маңызды.

Бұл тәсілдер болашақ бастауыш сынып педагогтеріне фасилитативтік құзыреттіліктерді беру үшін оқу бағдарламаларына біріктірілуі мүмкін.

Тәжірибелерге сүйенсек, фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруда кәсіби дайындықты қажет ететін құзыреттілік ЖОО-да білім беруде басталғанымен фасилитаторлық жұмысты ұйымдастыруда тәжірибелік қабілеттерін дамыту жеткіліксіз болады, фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруда дайындықтың қолдану барысы толық қалыптаспаған. Қазіргі кезде кәсіби біліктілікті дамыту мақсатында ЖОО-да білім беруде бастауыш сынып педагогтерінің кәсіби дайындығын жеңіл болуы үшін көптеген даярлықтың және толықтырулардың қажет екенін көрсетеді.

Білім берудің көздерінде фасилитаторлық жұмыстар бойынша К.Роджерс, А.Маслоу, Р.С.Димухамедов, Б.А.Тұрғынбаева және көптеген ғалымдар еңбектерінде көрсетілген.

Қазіргі кезде ЖОО-да болашақ мамандарды дайындауда фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруда зерттеу мәселесінде нақты қорытындыны талап етеді, болашақ бастауыш сынып педагогтерін даярлауда толық теориялық негіздері анықталмаған, сонымен қатар, ЖОО-да кәсіби білім беруде әртүрлілік туындады, бүгінгі мақаламызда болашақ бастауыш сынып педагогтерінің фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруда зерттеулер жүргізіп, ғалымдар көзқарастарына ғылыми шолу жасалды. Мақаламыздың алдағы бөлімдерінде көрсетіледі.

Негізгі бөлім

«Фасилитация» ұғымы алғашқы рет қарапайым және белгілі бір жұмыстарды орындау барысында белсенді іс-әрекетке жету болған, ал қазіргі кезде педагогикалық мамандар ұжымдық топтар арасында тұлғаның белсенділігін жеңілдету және себепші болуына септігін тигізеді. *Фасилитация* - кейбір орта ұжымының ой қорытындысын табысты өтуіне жағдай туғызатын әдіс, жақсы ой нәтижесі мен заманың технологиялық жабдығы нақтылана береді. Фасилитатор - ұғымы кәсіби дайындық және кәсібилік сөздерімен бірге сабақтас, кәсібилікті фасилитаторлық әрекетпен қалыптастырсақ, фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыру деңгейін көрсетеді.

«Фасилитация - жоғары сападағы және тәжірибенің заман талабына сай мамандарды оқытудың үлгісі, «*фасилитатор*» - оқу жүйесі кезінде алуандылық пен күрделілікті, өзін және басқа тұлғаны басқару мен қарым-қатынастың жақсы ойы мен ұғымды қабылдауына себепші білікті маман. Болашақ бастауыш сынып педагогтерінің фасилитациялық жұмыстарды ұйымдастырудың әдіснамалық негізін фасилитаторлық жүйе құрайды. Фасилитаторлық жүйе оқу барысында болашақ педагогтердің қажеттіліктерін, өзін еркін ұстауы, көзқарастарын, мақсат, ұстаным шешімдерін қолданады, жүзеге асыру мен назар аудару, бағыт берушінің бағасын қабылдауында қарастырады, болашақ бастауыш сынып педагогтерін фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруды даярлауды қалыптастыруда әрекеттің барысында ойдың туындауы, түрленуі, қайта өзгеруі болып тұрады.

Әдіснама мен зерттеу барысы

Болашақ бастауыш сынып педагогтерінің фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруға даярлауды қалыптастыруда теориялық және эмперикалық зерттеу, салыстыру, жинақтау, талдау, жалпылау т.б. әдістер жүзеге асады.

Бүгінгі таңда Қазақстандық білім беруде сапалы өзгерістер орын алуда, қажетті мәселе барысында оқу процесінде мұғалімнің рөлінің маңыздылығы өзгеру болып табылады. Білім берудің барлық деңгейлерін одақты мемлекеттік білім беру стандартының талаптарына назар салатын болсақ, екпінді оқытудан фасилитациялық оқуға ауысу қажет.

Болашақ педагогтердің кәсіби шеберлігін дамытуда өздерінің педагогикалық шеберлігін, білімі мен тәрбиесі, біліктілігі, мейірімділік, адамгершілік, өз мамандығына қызығушылығы, этика және эстетикаға бейімділігі фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруда кәсіби маман болуына елеулі үлес қосады.

Білім беру саясатындағы басым бағыттардың бірі – білім беру үдерісін күзіретті тәсілге бағдарлай отырып, оны жүзеге асырудың жолдарын қамтамасыз ететін төмендегідей маңызды міндеттерді шешу қажет:

- педагогтерді білім берудің жаңа технологияларын меңгеруден, кәсіби рөлдерді (кеңесші, топтық талдауды ұйымдастырушы, фасилитатор, тьютор) сәйкесінше игеруден тұратын күзіретті тәсілдері аясындағы жұмыстарға даярлау;
- педагогтерді баланың және өзінің денсаулығын сақтау технологиясымен қамтамасыз ету;

- білім беру үдерісін барынша дараландыру жағдайындағы іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру.

Қазақстан Республикасы Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Болашақ бағдар: Рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында қоғамдық және гуманитарлық ғылымдарды дамыту бойынша «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасы іске асырылып жатыр, сол себепті жаңа оқулықтарды да қарастыруды дұрыс деп санаймын [Назарбаев Н., 2018].

Әйгілі америкалық философ Джон Дьюи көрсеткендей: «Мұғалімнің жеке тұлғасының ықпалы оқытатын пәнімен біте қайнасып жатады, ал бала одан тысқары қала алмайды». Сондай-ақ ол адамдардың көпшілігі өз ақыл-ой дағдыларын білмейтінін немесе оған мән бермейтінін айта келіп: «Мұғалім өзі байқамайтын немесе маңызды емес деп санайтын жеке қасиеттерінің қаншалықты ықпалы бар екенін жоққа шығаруға саналы түрде қарсы тұрады», - дейді.

Көп жылдар бойы мұғалімдерге арналған білім беру бағдарламаларында пәндік білім мен тәжірибелік дағдылардан бөлек кәсіби диспозиция мәселелерін қосуға баса назар аудару қажет деген ұсыныстар болды. Бұл қоғамдағы үлкен әлеуметтік және технологиялық өзгерістер жағдайында мұғалім рөлін қайта қарастыруды қажет етеді. Қазіргі уақытта мұғалім нәрін беруші болудан гөрі Google дәуіріндегі *фасилитатор* қызметін атқарушыға айналды [Рассел Г., 2020].

Топтық тұрғыдан алғанда, фасилитатор – топқа ортақ мақсатты түсінуге көмектесетін және бір позицияны немесе тарапты қолдамай, талқылау арқылы сол мақсатқа жету үшін топтың оң динамикасына ықпал ететін адам. Топтық тренингтерде фасилитативтік стильде жұмыс істейтін жаттықтырушы көбінесе жүргізуші немесе басқарушы ретінде анықталады.

Фасилитатор жұмысын басқарудағы мақсаты – білім алушы өзін көрсету, өз пікірін ұсыну немесе оның ішінде қатысушылардың ойларын қалыптастыруда және біріктіруде. Фасилитатор жұмысы ортақ іс-шараларды жүргізушілерге, іс-шараға орналасқан пікірлерді алуға және ойларды біріктіруге әкеледі. Олардың мақсаты – айналасындағының барлығын көрсетуді, сөздік жағдайларды шешуді және қарсыласын қолдау. Фасилитатор-педагогтің қасиеттері ашықтық, қарым-қатынас, ерекше байланыс және қарым-қатынастық рет және ойлардың біріктіруге деген байланыс орналасады.

«Фасилитатор» термині ағылшын тілінде сөйлейтін әлем елдерінде кеңінен қолданылады, бірақ Ресейде әлі де танымал емес. Мысалы, 1989 жылдан бері жұмыс істеп келе жатқан Халықаралық Фасилитаторлар Ассоциациясының (IAF) қазіргі таңда 63 елден 1200-ден астам мүшесі бар. Оған Ресейден қазір 15 адам тіркелген. Фасилитация кез келген білікті тренердің немесе шығармашылық сессия жетекшісінің тәжірибесінің құрамдас бөлігі ретінде енгізілген.

2004 жылы Халықаралық Фасилитаторлар Ассоциациясы кәсіби этика кодексін қабылдады. Ол орыс тіліне аударылған [Ценности и этика фасилитаторов].

Кейде «фасилитатор» термині «дөңгелек үстелдер», семинарлар, тренингтер жүргізушісінің нормативтік құқықтық актілердің сақталуына және ақпараттық материалдардың таралуына жауапты көмекшісін білдіреді.

Студентке бағытталған педагогика парадигмасында фасилитатор – оқушылардың мүмкіндіктері мен қабілеттеріне деген ішкі жеке сенімнің көрінісі ретінде эмпатикалық түсінуді, өз сезімдері мен тәжірибесіне ашықтықты және сенімділікті басшылыққа алатын мұғалім [Коджаспирова Г.М., 2005]. Педагог-фасилитатор балаға даму процесіне көмектеседі және «өсудің ауыр жұмысын» жеңілдетеді (осы мағынада терминді К.Роджерс енгізген).

Фасилитатор – қызметкерлер арасындағы байланысты нығайтатын, жақсартатын маман.

Біреуге үлкен болсын, кіші, қызықты тапсырма берсеңіз, оның лайықты бағада орындалып шығуына үміттенесіз. Суретшіден әдемі туынды күтесіз, ал тазалаушы компаниядан тиянақты тазалықты талап етесіз, интерьер дизайнерінен заманауи үлгідегі бөлме ойластырып беруін қалайсыз. Ал кәсіби фасилитаторға қандай үміт арта аласыз?

Фасилитатор - оқытудың әлеуметтік конструктивісті бағытын негізге ала отырып, кіші мектеп жасындағы балалардың дамуына бағыт беріп, көмектесетін мұғалімдер немесе практиктер, - деп оқулықта көрсетілгендей ұғымның жеке мамандарды ғана емес, кіші мектеп жасындағы балаларды оқытуда ықпал ететіні көрсетілген [Рассел Г., 2020].

Келесі зерттеу А.Маслоу (1908-1970) еңбектерінде: «Өзін-өзі өзектендіретін адамдардың тұлғалық ерекшеліктерін: тәуелсіз болу, креативтілік, дүниені философиялық қабылдау, қарым-қатынастағы демократиялық, өнімділік және т.б.» деп бөліп сипаттайды [Маслоу А., 2008].

А.Маслоу «фасилитация» ұғымы турасында: «өзін-өзі өзектендіретін адам қандай да бір іске кіріскен ...олар сол іске берілген, бұл олар үшін өте құнды-бұл олардың басты ұстанымы» деп анықтама береді [Маслоу А., 2008]. ЖОО-дағы білім алушылардың кәсіби дайындығы алдағы ұстанымдарында даму мен өз қажеттіліктерін іске асыруда қолданылады. А.Маслоудың ойы бойынша, өзін-өзі өзектендіру туғаннан беріледі, ол адамның бойында болады. Пікірден қабылдайтынымыз, фасилитация арқылы өзін-өзі дамыту іске асады, яғни тұлғаның негізін құрайды.

Ғылымда фасилитация әлеуметтік және педагогикалық фасилитацияға бөлінеді. Әлеуметтік фасилитация жеке адамның санасында бейненің актуалдануы есебінен оның әрекетінің жылдамдығын немесе өнімділігін арттыру ретінде түсіндіріледі, бәсекелес ретінде әрекет ететін басқа адам (немесе адамдар тобы) немесе оның әрекеттерін бақылаушы. Әлеуметтік ықпал ету шеңберінде әлеуметтік фасилитация «адамдардың қарапайым тапсырмаларды жақсырақ орындау қабілеті және одан да жаманы - жақын жерде басқа адамдар болған кезде қиын жеке тұлғаның жұмысының нәтижесін бағалау» [Фролова Ю.Н., 2010].

Педагогикалық фасилитация білім берудің (оқыту, тәрбиелеу) өнімділігін арттыру және пәндерді дамыту мұғалімнің ерекше қарым-қатынас стилі мен тұлғасына байланысты кәсіби педагогикалық процесс ретінде түсініледі [Зеер Э.Ф., 2008]. Соңғы уақытта «педагогикалық фасилитация» туралы идеялар қарастырылуда (П.С.Лернер, В.П.Тремясов, Г.А.Шоцкая), оның мазмұны тікелей ерекшелену, есепке алу және бақылау топ мүшелерінің бір-біріне вербалды және вербалды емес қатынасы әсері оның мазмұны тікелей мүмкін еместігімен байланысты [Лернер П.С., 2005; Тремясова В.П., 2008 ; Шоцкая Г.А., 2008].

Фасилитация екі түрінің де ортақ қасиеті - жеңілдетудің ықпал ететіндігі іс-әрекеттің өнімділігін арттыру, оның ішінде педагогикалық фасилитацияның ықпалы зор. Олардың арасындағы айырмашылық әлеуметтік салада субъектінің іс-әрекетін бақылау арқылы, ал педагогикада – ерекше қарым-қатынас стиліне, мұғалімнің оқушылармен қарым-қатынасына және оларға оның жеке басының ықпалына байланысты туындайды. Педагогикалық жеңілдету (қолдау, жеңілдету) көмек, сүйемелдеу, тұлғаның дамуына жағдай жасаудан тұрады. Педагогикалық фасилитация оқу процесіне де, бірқатар талаптар қояды және мұғалімнің жеке басына, әсіресе оның оқушылармен қарым-қатынас құру қабілетіне де баса назар аударылады.

ЖОО-да болашақ мамандардың кәсіби даярлығын анықтау біршене кезеңдерден тұрады. Білім алушылардың шеберлігін анықтау сатыларын әр зерттеуші әртүрлі кезеңдерге бөледі. Мысалы, американдық психолог Д.Сьюпер адамның шеберлік дағдысын қалыптастыруда сан түрлі тәсілдерді қарастырады. Ғалымды болашақ маманның белсенділігі мен қабілетін анықтау және мамандықты меңгеруі қызықтырған [Д.Сьюпер, 1999].

Болашақ мамандардың даярлық біліктілігін мынадай өлшемдер арқылы сипаттауға болады:
- ЖОО-да алған теориялық білімдерін тәжірибемен тиімді байланыстыру білігі;

- білім алуда әдістемелік жұмыстарды фасилитаторлық түрде ұйымдастыру;
- оқыған білімдерін нақты жүйелей әрекет етуі;
- мамандығы бойынша іс-әрекетті шындық түрінде қабылдап, одан анализ шығара алу білігі;
- заман талабына сай инновациялық технологияны жетік білуі;
- өзіне есеп беруі, өз әрекетін қорыта алуы және т.б.

Білім беру жүйесінің негізгі сұрақтарының бірі - ЖОО-дары білім алушыларының кәсіби даярлықтың қалыптасуында. Болашақ маманның танымдық іс-әрекеттеріне, жеке тұлғалық қасиеттерінің нақты мақсаттары болуы, білім мен іскерлікті меңгеруде құлшынысы, өзінің алдағы қызметі туралы ғылыми деректердің болуы және жоспарланған бағдарламалардың тәртібі мен жүйелі болуы жақсы нәтижеге жетуге ықпал етеді. Жоғарыда көрсетілген зерттеулердің барлығы фасилитаторлық жұмыстар негізінде толықтырылып, білім алушылардың кәсіби шеберлігі мықты болуына мүмкіндігі жоғары.

Фасилитация әдісі міндеттері педагогтің белгілі бір дәрежеде анықтамалық жеке сипаттасын талап етеді. Педагогтің фасилитациялық жұмысты жүзеге асыруды анықтауда тұлғаның үш қасиетін дамыту көрсетіледі: тартымдылық (латын тілінен аударғанда *attrahere* қызықтыратын, белгілі бір тартымдылықты, жанашырлықты), төзімділікті (латын тілінен *tolerantia* басқа көзқарастарға шыдамдылық, моральдарға, әдеттерге төзімділік) және ассертивтілік (ағылшын тілінен *assertiveness* табандылық, басқа адамдардың пікірлерін ескере отырып, шындыққа сену, өз мүдделерін немесе өз көзқарасын сенімді қорғау).

К.Левин еңбектерінде мұғалімдердің рөлдік репертуарын – мұғалімдердің 36 рөлдік позициясын анықтады. Қазіргі уақытта олар жаттықтырушы, фасилитатор, тәрбиеші және т.б. рөлдері.

Карл Роджерс – американдық психолог, психотерапевт, психологиядағы гуманистік көзқарасты жасаушылардың бірі, оның жұмысын жеңілдетудің негізін құрады.

Гуманистік құндылықтар – жақын мен алыстағыларға қамқорлық, шынайылық, жауапкершілік, сыни тұрғыдан ойлау, әрбір адамның адамгершілік және шығармашылық әлеуетіне деген сенім, сондай-ақ осы құндылықтарды жаңғырту туралы еді.

Карл Роджерс және оның әріптесі Ричард Фарсон, Батыс мінез-құлық ғылымдары институтының негізін қалаушы «*Өзіңнің ішкі әлеміңе саяхат*» фильмінде гуманистік құндылық және фасилитацияны оқыту туралы жүргізген зерттеулерін таба аламыз. Бұл фильм Оскар сыйлығын алған, 1969 жылғы режиссері Стэнли Крамер. Фильмнің сюжеті деректі фильм, сегіз науқасқа арналған 16 сағаттық топтық терапияны қайталау туралы. Олар дені сау және теңдестірілген, бірақ бұрын кездеспеген адамдар. Сессияны психологтар Карл Роджерс пен Ричард Фарсон жүргізеді. Өзіңнің ішкі әлеміңе саяхатта пациенттердің жеке басының жаңа қырларын ашады. Қатысушылар тізбегі өте қызықты. Олардың арасында кассир, мұғалім, мектеп директоры, теолог студент, үй шаруасындағы әйел және үш кәсіпкер бар.

Мен үшін фильмдегі ең қызықты сәттердің бірі – Роджерстің зерттеуінің басында және соңындағы қорытындысы, бұл фильм барысындағы адамдар мен олардың бір-біріне деген көзқарастары қалай өзгереді, сонымен қатар соңында қатысушыларға не болғандағы туралы сипатталады.

«Қазіргі кезде біз бір-бірімізді тыңдауды, естуді білмейміз, үнемі асығамыз. Шыныменде дәл солай. Себебі, дәл осы дағды, яғни тыңдау басқа адамға көмектесе алады және әңгімелесушіні тұтастай түсінуге көмектеседі. Шынымды айтсам, мен бұған кінәлімін және кейде мен көбірек динамика қосқым келетін сияқты. Соңғы кездері мен осыған, соның ішінде факультет студенттеріне және корпоративтік бағдарламаларға қатысушыларға фасилитацияны оқыту үдерісінде баса назар аударуға тырыстым», - деп тәжірибелерінде көрсетті.

Менің ойымша, бұл тақырып бойынша саналы түрде жұмыс істеу, жалпы түсінікті тыңдауға және тереңдетуге көмектесетін әртүрлі мектептердің әдістері мен тәсілдерін, тәжірибелерін іздестіру мен тәжірибені жалғастыру - бұл бірлескен жұмыс үшін, фасилитаторлық жұмысты ұйымдастыруда жақсы негіз жасайды.

К. Роджерс педагогтің жеке қасиеттерінің бұл түрлерін «адамға шартты емес жағымды көңіл» деп атаған. Білім алушының ішкі әлемін түсінетін және қабылдайтын, өзін табиғи және ішкі тәжірибелеріне сәйкес әрекет ететін және оқушыларға мейірімді қарым-қатынас жасайтын, педагог олардың жақсы оқуы мен тұтастай жеке дамуын қамтамасыз ету және қолдау (жеңілдету) үшін барлық қажетті жағдайларды жасайды.

К.Роджерстің тұжырымдамаларының көп бөлігі фасилитаторлық білімді зерттеуге арналған. Ғалымның ойынша: «педагогикалық фасилитация - білім берудің белсенділігін арттыру, қарым-қатынастың ерекше стилі мен педагогтің жеке басының педагогикалық шеберлік дамуы процестері», - деп көрсетіледі. Басқа да ғалымдардың зерттеулерінде оқыту мен тәрбиелеу тәжірибелік және теориялық нұсқауларында автивтік, жігерлілік, тұлғалық, қарым-қатынас қабілеттері зерттеледі.

К.Роджерс зерттеулері ауқымды, білім беруде мұғалімнің білім алушылармен тұлғалық қарым-қатынасы жүзеге асырылады, жеке пікірлер негіздерімен фасилитатордың үш негізгі байланысты анықтады, олар: *ақиқат, ашықтық, эмпатиялық* түсіну. Ақиқат пен ашықтық сипатталған мұғалімнің ойлары мен тәжірибесінде шындық пен ашықтықты, студенттермен байланыста оларды шын сезіммен, жүреппен қабылдай және тыңдай білуін көрсетеді. Бұл байланыс болашақ педагогке тән қасиет [14].

Эмпатикалық түсіну педагогтің әрбір білім алушының жан дүниесінің сыры мен күй-жайын білу, оған жанашырлық білдіруінде. Үш байланыс болашақ бастауыш сынып педагогінің «қабылдау», «сенім» сипаттары бойынша педагог-фасилитатордың келесі жағдайы мұғалімнің әрбір білім алушының қабілеттері мен мүмкіншіліктеріне деген ішкі сенімі (1-суретте ұсынылады). Бұл ой-пікір педагогикалық оптимизм деп аталады.

1-сурет. Фасилитаторлық субъективті байланысы (педагогикалық оптимизм)

Білім беруде - оқыту ынталандырудың ең жақсы нәтижесі. Білім алушыға білім алуда, көптеген әдіс-тәсілдер қолданылады: оқу-ойын технологиясы, интернет-кейс технологиялар, интерактивті дәрістер, қызықты тренингтер, іскерлік ойындар. Ұйымдастыру формаларын жүзеге асыруда жетекші мұғалім маңызды рөлді атқарады. Мұғалім жетекшілік қызметте педагог-фасилитатор жаңа лауазымын қабылдау керек болады. Фасилитация (ағылшын тілінен аударғанда *facilitate* - себепші болу, жеңілдету, көмектесу) термині психологияда басқа адамның белсенді қатысуымен бір адамның немесе топтың іс-әрекетін жеңілдету процесі. Фасилитация процесі феномен топтарға психотерапия және психологиялық жәржем ретінде пайдаланылады. Бұл жерде фасилитатор жетекші рөлді атқарып, емделушілерге көмек көрсетеді. Фасилитация дағдылары тәжірибелік психолог, психотерапевт, психиатрдың міндетті түрде белгіленген дағдылары болуы тиіс [Жантану атауларының түсіндірме сөздігі, 2006]. Фасилитация педагог-фасилитатор арқылы жеңіл жүзеге асады. Осы ретте білім алушы мен мұғалімнің арасында қарым-қатынас жақсы болса, білім сапасының да көрсеткіші едәуір жоғарылайды. Әрбір адамның жеке қабілеті, даму деңгейі белсенді қалыптасуына арнайы ықпал етуші психологиялық атмосфераны құру маңызды, яғни фасилитаторлық әрекет жүзеге асырылу қажеттігі туындайды.

Фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруда психологиялық ерекшеліктер – бастауыш

сынып оқушыларына қарапайым білім беруде жеңіл және маңызды фактор. Болашақ педагог бойынан табылу керек сипаттар «күлімдеу, көңілді бет әлпет», «мейірімділік және қатаңдық», «әдепті және анық сөйлеу қарқыны», «жылдам немесе баяу қарқын» т.б. мимикалар арқылы әдепті және мәнерлі жеткізу негізделеді.

Р.С.Димухамедов зерттеулері бойынша: «...фасилитация - әкімшілдік басқаруға, оқытуға керісінше, құндылықтарды ашып көрсете алу. Ол мінез-құлықтағы икемділік, өзгере алушылық» деп берілген. Р.С. Димухамедовтың көзқарастарын қарастыра отырып, фасилитацияны тұлғаның ойлауын дамытуды ынталандыру, мінез-құлқын түзетуге деген мүмкіншілік деп нақтылаймыз. Бұл нақтылаулары фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруда психологиялық тұрғыдан зерттеу кезеңдерінде біршама көмегі болатын еді [Димухамедов Р.С., 2005].

Фасилитатордың психологиялық ерекшеліктеріне білім беруде оқушының белсенділік, қарым-қатынаста тұрақтылыққа үйрену, қызығушылықтары мен жеке көзқарастарын дамыту және байыту, жігерлендіру негізгі процесс. Психологиядағы тәсілдің орталық болжамы – адам өзін-өзі тануы, мінез-құлқын өзгерту үшін үлкен ресурстарды таба алуы. Ресурстарға қол жеткізу кезінде ортада немесе ұжымда өзін көрсете білу, шынайылық, оң көзқараспен басқа адамдарды қабылдау, белсенді эмпатикалық тыңдау және түсіну қажет болады. Болашақ бастауыш сынып педагогі осы ресурстарды қолдана отырып, тілдік байланыс құра білу, тыңдау, түсіну арқылы болашақта білім алушының оқуында жеңілдік сыйлайды.

Б.А.Тұрғынбаева болашақ педагогтердің шығармашылық дамытуда фасилитацияның маңызды екендігін тұжырымдады: «...фасилитациялау әр адамды білім алудың барлық кезеңдерінде белсенді жағдайға қояды, білім алу үрдісін мәнді етеді. Осыған орай фасилитатор: білім алушының ынтасын (мотивтерін) оятуды фасилитациялау, яғни білім алу үдерісіне саналы ене алуына ықпал ету; мақсатты анықтауды фасилитациялау (соңғы нәтижені модельдеу), ізденісті фасилитациялау – білім алудың алгоритмделген, регламентке бағынышты, оқытудың рецептік әдістеріне негізделген танымдық жолынан, интерактивті, ұжымдық ойлау арқылы, дамуды ынталандыратын тұрғыда ұйымдастыруға көшіру; әрекет ету әдісін фасилитациялау; рефлексияны фасилитациялауды жүзеге асырады» [Тұрғынбаева Б.А., 2012]. Б.А.Тұрғынбаеваның көзқарасынан мынандай қорытынды шығаруға болады, болашақ бастауыш сынып мұғалімдері фасилитатор-педагогке тән ашықтық, төзімділік, шыдамдылық, эмпатия, шеберлік, әртістік, әдептілік, ұйымдастырушылық қабілеттер, өзін-өзі дамытушылық қабілеттер туындады.

Нәтижелер

Білім беру саласындағы теориялық және тәжірибелік әдістемелерде К.Роджерстің және де басқа бағыттағы психологтардың тәжірибесі педагог-фасилитатордың қызметі, оның ерекшеліктерін жан-жақты зерттеп, оның қалыптасу жолдары мен тәсілдерін қарастырған. К.Роджерс және басқа да зертеушілердің жүргізген зерттеулері фасилитаторлардың өмірі мен жұмыс барысында өзін-өзі белсендіру көріністерін беру маңызды екенін көрсетті. Сол зерттеулердің нәтижесінде К.Роджерс ұйымдық мәселелерді, педагог-фасилитатордың ішкі сезімдерін және тәжірибелерін сипаттауға және талдауға әрекет жасады. Педагогтің фасилитациясындағы даму мәселелерінің шешімі осындай бірнеше аспектілерді қажетті етіп қарастырады:

- педагогтық қызметтегі фасилитацияны дамытудың теориялық негіздеулерінің қажеттілігі;
- педагог маман болып қалыптасудың барысындағы тұлғалық-бағдарлы технологияларды анықтау;
- түрлі сауалнамалар, тренингтер, қарым-қатынас және өзін-өзі тану арқылы педагогтардың фасилитациясындағы әрекеттерді негіздеу.

Болашақ мамандардың іскерлігін, дағдысын жетілдіру арқылы оқу үдерісіне жаңа

эксперименттік бағдарламаларды әзірлеу және енгізу білім берудің ең заманауи техникалық оқу құралдары болып саналады. Сондықтан болашақ бастауыш білім педагогтерінің фасилитациялық құзыреттілігін қалыптастыруды диагностикалау негізінде Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университетінде эксперименттік алаң құрылып өз жұмысымызды бастадым.

Эксперимент жүргізудің мақсаты: жоғары оқу орнында білім беруде болашақ бастауыш білім педагогтерінің фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруға даярлауды қалыптастырудың бастапқы деңгейін анықтау болып табылады. Тәжірибелік жұмыс Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университетінің 6B01301 – «Бастауыш оқыту педагогикасы және әдістемесі» мамандықтары бойынша студенттердің қатысуымен жүргізілді. Экспериментке 130 студент қатысып, 60 студент – бақылау тобында, 70 студент – тәжірибелік топта болды.

Тәжірибелік жұмыс төмендегі ретпен жүзеге асырылды:

- тәжірибелік жұмыстың мақсаты мен міндеттерін айқындау;
- диагностикалық әдістемелер таңдау және жүргізу;
- тәжірибелік жұмыстың нәтижелерін математикалық-статистикалық әдістері арқылы өңдеу, сипаттау.

Зерттеу жұмысымыздың айқындаушы эксперименті барысында болашақ бастауыш сынып педагогтерін фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруға даярлауды қалыптастырудың деңгейін анықтау үшін әдістемелер кешені қолданылды, атап айтсақ, білім алушылардың фасилитаторлық категориялар туралы түсінігінің деңгейін анықтауға арналған сауалнама әдісі.

Сыналушыға мамандық туралы 10 пікірден тұратын сауалнама ұсынылады. Сол сұрақтар бойынша, фасилитаторлық қасиеттер қажеттігін анықтаймыз.

Мақсаты: білім алушылардың жеке басының өзін-өзі дамыту іс-әрекетіндегі жауапкершілік пен белсенділік дәрежесін анықтау.

Өткізу барысы. Әр студент сауалнаманы асықпай оқып, мәлімдемелерді тыңдауға (оқуға) және сұраққа өз бетінше нақты жауап беруге шақырылады. Төменде көрсетілген қасиеттердің ішінен фасилитаторға қажет қасиеттерді белгілеңіз (1-кесте, 2-сурет).

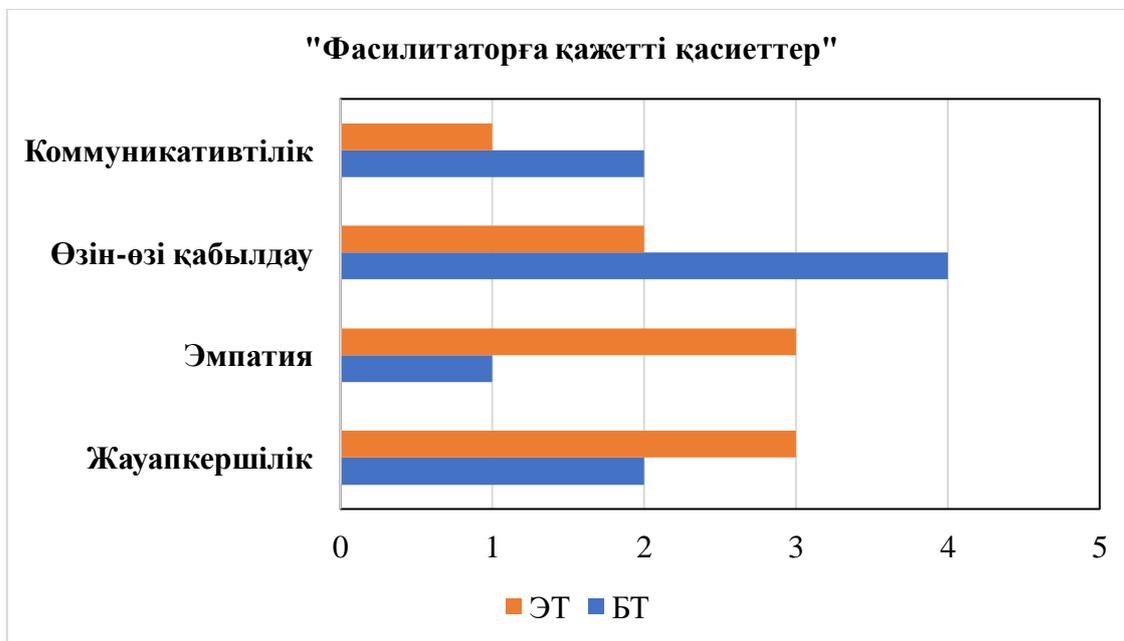
Кесте 1

Фасилитаторға қажетті қасиеттер тізімі (сауалнама нәтижесі) нәтижелері

Қасиеттер тізімі	1	2	3
Жауапкершілікті көрсету			+
Ашықтық көзқарас		+	
Эмпатия			+
Қаталдық	+		
Коммуникативтілік			+
Мазасыздық	+		
Шығармашылықты қалыптастыру		+	
Өзін-өзі қабылдау			+
Дамуға ұмтылыс		+	
Өз сезімдерін көрсету қабілеті және мінез-құлықтағы эмоциялар		+	

Студенттерге фасилитаторлыққа қажетті қасиеттер тізімі берілді. Жауап реті 1, 2, 3 сандарынан тұрады. Бұл дегеніміз, әр қасиеттің тұсына қойылатын жауап үшін ұсынылған сандар реті. Мысалы, жауапкершілік қасиеті үшін қай санды таңдауды қажет ететінін білім алушы өзі жауап береді. Білім саласында фасилитация оқытудың мазмұны мен әдістерін ғана емес, сонымен қатар балалардың білім беру нәтижелерін қамтамасыз ететін педагогтің жеке көзқарастарын да өзгертеді. Фасилитация оқу процесіне де, мұғалімнің жеке басына да

бірқатар талаптар қояды. Ол балалармен қарым-қатынас пен қарым-қатынастың ерекше стилін құра алуы керек. Фасилитация өнерімен айналысатын педагог мотиваторлар болып табылады, олар оқушыларға білім алуға еркіндік пен мүмкіндік береді, ең бастысы олармен бірге оқиды. Фасилитациялық тәсілде жұмыс істеген кезде педагог білім беру ортасының мүмкіндіктерін пайдалана отырып, балалардың білім беру қызметін шебер басқарады, бағыттайды, қолдайды.

2-сурет. Анықтау кезеңіндегі фасилитаторға қажетті қасиеттер тізімі (1-кезеңі) нәтижелері

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар барысы анықтап отырғанындай, болашақ бастауыш сынып педагогтерін фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруды даярлауды қалыптастырудың бастапқы деңгейі анықталды. Жүргізілген әдістемелерге сай, болашақ бастауыш сынып педагогтерін фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруға даярлауды қалыптастырудың әдістемесін дайындау жайлы қорытындыға келдік. Осы орайда мақаламыздың қорытынды бөлімінде беріледі.

Пікір алмасу

Білім беру барысында талқылауды жеңілдету студенттердің арасында тиімді пікір, идеялар және білім алмасу үшін жағдай жасауды білдіреді. Талқылауды жеңілдетудің кейбір негізгі принциптері мен стратегиялары:

1. Нақты ережелер мен мақсаттарды белгілеңіз: Фасилитатор талқылау ережелерін және қол жеткізуге болатын мақсаттарды нақты түсіндіруі керек. Бұл білім алушыларды шоғырландыруға және олардың күш-жігерін нәтижелі талқылауға бағыттауға көмектеседі.
2. Белсенді тыңдау: Фасилитатор-педагог қатысушылардың айтқанын мұқият тыңдап, қызығушылық танытып, олардың көзқарасын құрметтеуге тиіс. Бұл ашықтық пен сенім атмосферасын құруға көмектеседі.
3. Қатысу тепе-теңдігін сақтау: Барлық студенттердің пікірталасқа бірдей қатысуын қамтамасыз ету, барлығына сөйлеуге және өз пікірлерімен бөлісуге мүмкіндік беру маңызды.
4. Сұрақ қою: Фасилитатор ойды қозғайтын және тақырыпты терең талқылауға жетелейтін ашық сұрақтар қоюы керек.
5. Уақытты басқару: Тақырыптың әртүрлі аспектілері бойынша уақыттың біркелкі бөлінуін қамтамасыз ету және талқылаудың бір бағытқа созылуына жол бермеу арқылы талқылау уақытын тиімді пайдалану маңызды.

6. Сыни тұрғыдан ойлауға ықпал ету: Педагог студенттерді ақпаратты талдауға, дәлелдерді анықтауға және әртүрлі көзқарастарды бағалауға ынталандыруы керек.
7. Қақтығыстарды басқару: Қақтығыстар туындаған кезде фасилитатор білім алушылардың ымыраға келуге және өзара түсіністікке қол жеткізуге көмектесіп, делдал ретінде әрекет етуі керек.
8. Кері байланыс және рефлексия: Пікірталас соңында қатысушыларға кері байланыс беріп, талқыланған тақырып пен талқылау процесі туралы ой қозғау маңызды. Талқылауды жеңілдету жұмысы фасилитатордан икемділікті, эмпатияны, аналитикалық Жүргізілген әдістемелерге сай, болашақ бастауыш сынып педагогтерінің фасилитациялық жұмыстарды ұйымдастыруға даярлауға ұйымдастырудың әдістемесін қарастыра отырып қорытындылаймыз.

Қорытынды

Фасилитатор тұлғасы – өз бетінше ықпал етудің, өздігінен ізденудің, өз шығармашылық жұмыстарын басқа әріптестеріне жариялап, ұтымды пікір алудың, озық тәжірибесін таратудың маманы. Білім беру мекемелері ретінде жалпы білім беретін мектептердегі педагог қызметкерлер өзінің білім алу үдерісін белсенділікпен құрып, білімділік ортасында өзінің белгілі бір даму траекториясын таңдайды. Ендеше білім берудегі бірқатар міндеттерді шешудегі негізгі субъективтік идеялардың бірі болашақ бастауыш білім педагогтерін фасилитаторлық қызметтерді ұйымдастыруға кәсіби даярлау болашақ маманның өзіндік дамуы, кәсіби-тұлғалық дамуында маңызды болады. Сәйкесінше, болашақ бастауыш білім педагогтерін фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастыруға кәсіби даярлау өте тиімді. Егер Қазақстанда әр мектеп фасилитаторлық жұмыстарды ұйымдастырып, жүзеге асыратын болса, білім беру жүйесі реттеледі, білім сапасы жоғарылайды. Себебі, фасилитаторлық жұмыстың негізгі функциясы – топтың қарым-қатынасының табысты болуын қамтамасыз етеді. Демек, болашақ педагог-фасилитатор оқушылардан құралған топпен жақсы коммуникацияға ие болса, білім берудің де күші жоғарылайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- Білім туралы (2007) Қазақстан Республикасының Заңы. 27 шілде, 319-III [Электрондық ресурс]: URL: https://portal.ksu.edu.kz/storage/app/media/docs/laws/resolutions/zakon_obraz_rk_kz.pdf (өтінім берілген күні: 09.11.2023).
- Вербицкий А.А., Ларионова О.Г. (2006) Гуманизация и компетентность: контексты интеграции. М.: МГПОУ, 20-40 [Электрондық ресурс]: URL: <https://www.libex.ru/detail/book222644.html> (өтінім берілген күні: 15.01.2024).
- Димухамедов Р.С. (2005) Обновление научных основ педагогики повышения квалификации. Челябинск: ЧПГУ [Электрондық ресурс]: URL: <http://elibrary.cspu.ru/xmlui/bitstream/handle/123> (өтінім берілген күні: 28.12.2023).
- Ефименко С.М. (2011) Теоретический анализ тьюторского сопровождения развития будущих педагогов профессионального обучения как результат смены парадигмы образования. Сибирский педагогический журнал, 6, 143-154 [Электрондық ресурс]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskiy-analiz-tyutorskogo-soprovozhdeniya-razvitiya-buduschih-pedagogov-professionalnogo-obucheniya-kak-rezultat-smeny> (өтінім берілген күні: 15.01.2024).
- Жантану атауларының түсіндірме сөздігі (2006) Алматы: Сөздік-Словарь, 384 [Электрондық ресурс]: URL: <https://www.studmed.ru/zhary-baev-b-sangilbaev-o-s-zhantanu-ataularyny-t-s-nd-rme-s-zd-g-69c05f49787.html> (өтінім берілген күні: 29.12.2023).
- Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық (2020) Рассел Григг Бастауыш мектеп мұғалімі: Шеберлікті шыңдау. Алматы: Ұлттық аударма бюросы ҚҚ, 73 [Электрондық ресурс]: URL: <https://openu.kz/kz/book/bastauysh-mektep-mugalimi-sheberlikti-shyngdau> (өтінім берілген күні: 08.01.2024).

- Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық (2020) Рассел Григг Бастауыш мектеп мұғалімі: Шеберлікті шыңдау. Алматы: Ұлттық аударма бюросы ҚҚ, 87 [Электрондық ресурс]: URL: <https://openu.kz/kz/book/bastauysh-mektep-mugalimi-sheberlikti-shyngdau> (өтінім берілген күні: 08.01.2024).
- Зеер Э.Ф., Романцев Г.М. (2002) Личностно-ориентированное профессиональное образование. Педагогика, 3, 16-21 [Электрондық ресурс]: URL: https://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/25530/1/Zeer_2018.pdf (өтінім берілген күні: 20.01.2024).
- Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. (2005) Педагогический словарь. М.: Академия [Электрондық ресурс]: URL: <https://refdb.ru/look/1940555-pall.html> (өтінім берілген күні: 28.12.2023).
- Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспары (2018) Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы, 15 ақпан, 636 [Электрондық ресурс]: URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1800000636> (өтінім берілген күні: 09.11.2023).
- Лернер П.С. (2005) Фасилитация учащихся учреждений профессионального образования в факультативном курсе «для технарей». Школьные технологии, 6, 100-105 [Электрондық ресурс]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/fasilitatorskiy-stil-pedagoga-professionalnogo-obucheniya-soderzhanie-i-organizatsionno-pedagogicheskie-usloviya-ego-stanovleniya> (өтінім берілген күні: 15.01.2024).
- Маслоу А. (2008) Мотивация және кісілік. СПб: Питер, 352 [Электрондық ресурс]: URL: <https://enc-medica.ru/wp-content/uploads/> (өтінім берілген күні: 27.11.2023).
- Назарбаев Н. (2018) Болашақ бағдар: Рухани жаңғыру. Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық [Электрондық ресурс]: URL: <https://100kitap.kz/kz> (өтінім берілген күні: 08.01.2024).
- Роджерс К.Р. (1994) Взгляд на психотерапию. Становление человека. М.: Издательская группа Прогресс; Универс, 480 [Электрондық ресурс]: URL: <https://www.booksite.ru/bookshop/rodjer-karl-vzglyad> (өтінім берілген күні: 22.11.2023).
- Тремясова В.П., Дубовская Г.В. (2008) Организация классных часов в отраслевом ССУЗе на основе подходов фасилитации. Среднее профессиональное образование, 3, 25-30 [Электрондық ресурс]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/fasilitatorskiy-stil-pedagoga-professionalnogo-obucheniya-soderzhanie-i-organizatsionno-pedagogicheskie-usloviya-ego-stanovleniya> (өтінім берілген күні: 10.11.2023).
- Тұрғынбаева Б.А. (2012) Болашақ мұғалімдердің элеуетін дамыту: кәсіби шығармашылық жолында. Алматы: Полиграфия-сервис К⁰, 316 [Электрондық ресурс]: URL: <http://emirsaba.org/kenjebaeva-tattigule-bekbaltinovna.html?page=35> (өтінім берілген күні: 22.11.2023).
- Фролова Ю.Н. (2010) Роль социальной фасилитации в процессе алгоритмизированного проблемного обучения. Сибирский педагогический журнал, 5, 42 [Электрондық ресурс]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-sotsialnoy-fasilitatsii-v-protsesse-algoritmizirovannogo-problemnogo-obucheniya> (өтінім берілген күні: 10.11.2023).
- Ценности и этика фасилитаторов IAF. Statement of Values & Code of Ethics. [Электрондық ресурс]: URL: <https://f-cc.org/facil/ethics> (өтінім берілген күні: 10.11.2023).
- Шоцкая Г.А. (2008) Социальная фасилитация в организации групповой работы студентов. Среднее профессиональное образование, 3, 86-88 [Электрондық ресурс]: URL: http://library.khsu.ru/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis (өтінім берілген күні: 15.01.2024).
- Сьюпер Д. (1999), Якунченко О.А., (2017). Психология: Биографический библиографический словарь / Под ред. Н. Шихи, Э. Дж. Чепмана, У. А. Конроя. СПб.: Евразия. Психологические особенности изучения профессиональной Я-концепции сотрудников правоохранительных органов Текст научной статьи по специальности «Психологические науки»// [Электронный ресурс]: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie>

[osobnosti-izucheniya-professionalnoy-ya-kontseptsii-sotrudnikov-pravoohranitelnyh-organov](#) (өтінім берілген күні: 11.11.2023).

Подготовка будущих педагогов начальных классов к организации фасилитаторской работы

**¹А.С.Далелханова, ¹Қ.Б.Жанадилова*

¹Кокшетауский университет имени Ш.Уалиханова (Кокшетау, Қазақстан)

Аннотация

В статье представлен теоретический анализ основных концепций подготовки будущих учителей начальных классов к организации профессиональной координаторской работы. Показаны психологические взгляды на понятие фасилитации. Будущему учителю важно найти множество ресурсов для познания себя как личности, изменения своего самоопределения и уникальности. Фасилитация, работа фасилитатора и услуги преподавателя-фасилитатора описаны в анализах многих ученых и исследователей. Слова «Фасилитация» и «фасилитатор» четко обсуждаются. Фасилитация считается инструментом обучения бизнес-профессионалов во всех областях с использованием высококачественных и современных услуг. Фасилитатор – специалист, который укрепляет и улучшает общение между сотрудниками, а также формирует хорошую позицию по принятию сложности и разнообразия работы в образовании, помогает качественному общению между людьми. Методическое значение будущих учителей начальной школы в организации фасилитаторской работы состоит из фасилитаторских баз и их системы. В результате исследования были представлены научно-методические заключения и предложения по подготовке организации фасилитаторской работы будущих учителей начальной школы, проведены научные исследования, рецензии.

Ключевые слова: фасилитатор; фасилитация; фасилитационные работы; фасилитатор-педагог; будущие учителя; педагогический оптимизм; организация работы.

Training future primary school teachers to organize facilitator work

**¹A.S.Dalelkhanova, ¹K.B.Zhanadilova*

¹Sh.Ualikhanov Kokshetau University (Kokshetau, Kazakhstan)

Abstract

The article presents a theoretical analysis of the main concepts of preparing future primary school teachers for organizing professional coordinating work. Psychological views on the concept of facilitation are presented. Future teacherIt is important to find a variety of resources for changing self-awareness, self-determination and identity. Facilitation, the work of the facilitator, and the services of the teaching facilitator have been described in the analyzes of many scholars and researchers. The words "coordination" and "coordinator" are clearly discussed. Facilitation is considered a tool for training business professionals in all fields using high quality and modern services. A facilitator is a specialist who strengthens and improves communication between employees, and also develops a good attitude towards accepting the complexity and diversity of work in education, and helps quality communication between people. The methodological significance of future primary school teachers in organizing facilitation work consists of facilitator bases and their system. As a result of the study, scientific and methodological conclusions and proposals for preparing the organization of facilitation work for future primary school teachers were presented, scientific research and reviews were conducted.

Keywords: coordinator; assistance; facilitation work; facilitator-teacher; future teachers; pedagogical optimism; work organization.

Поступила в редакцию: 08.02.2024

Одобрена: 17.03.2024

Первая публикация на сайте: 20.07.2024